Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi Filoloji Fakültesi, Ahmet Baytursınov Ahmet Baytursınov Kazak Dili Bilimi Anabilim Dalı Doktora öğrencisi Bota Halım'ın "8D02307 – Kazak Filolojisi" eğitim programı kapsamında Felsefe Doktoru (PhD) unvanını almak için sunduğu "Karakter" kavramının leksik-frazeolojik özellikleri (Kazak ve İngiliz dili üzerine) konulu tez çalışmasına yönelik yurtdışı danışmanın

GÖRÜŞÜ

Bota Halım'ın "Karakter" kavramının leksik-frazeolojik özellikleri (Kazak ve İngiliz dili açısından) başlıklı doktora tezi, akraba olmayan iki ulusal kültürde "Karakter" kavramını tanımlayan leksik ve frazeolojik birimleri incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, farklı iki halkın dilleri arasındaki karşılaştırmalı analizlerin yenilenmesini sağlaması ve her iki halkın ulusal karakter özelliklerini, benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koyması bakımından güncellik taşımaktadır.

Araştırmanın birinci bölümünde "Karakter" kavramı felsefi, antropolojik, kültürel, psikolojik ve pedagojik açılardan bilimsel olarak incelenmiştir. Antik çağdan günümüze kadar "Karakter" kavramını inceleyen düşünürler ve araştırmacıların eserlerine önemli ölçüde yer verilmiştir. Bu durum, çalışmanın teorik temelinin sağlamlığını göstermektedir. Araştırmacı, bu bölümde "Karakter" kavramının her bireye özgü olduğunu, ancak toplumsal çevrenin bu kavramın oluşumunda büyük rol oynadığını vurgulamaktadır. Ayrıca, karakter özelliklerinin bireyin ulusal, dini ve ahlaki değerlerine; içsel durumu, duyguları, duygusal yapısı ve diğer insanlara bakış açısına göre şekillendiğini bilimsel verilere dayanarak değerlendirmektedir. Yapılan atıflar doğrultusunda, insan karakterinin sosyal ortamda yaşayan bireylerin koşullarına, ortak özelliklerine ve davranışlarının aktif yansımalarına göre biçimlendiğine dair felsefi sonuçlara ulaşılmıştır.

İkinci bölümde, Kazak ve İngiliz dillerindeki karakterle ilgili leksik-frazeolojik ifadeler olumlu, olumsuz ve zoonim bileşenleri şeklinde sınıflandırılarak, somut örneklerle dilbilimsel ve anlamsal açıdan bilimsel bir yaklaşımla incelenmiştir.. Sunulan dil birimleri, bireyin farklı durumlarındaki duygularına, diğer insanlarla olan ilişkilerine, kendine dair bakış açısına, dış görünüşüne, davranış ve sözlerine göre düzenlenmiştir. Bu temel üzerinde insan karakterinin çeşitli özellikleri ve nitelikleri daha açık biçimde ortaya konulmuştur.

Üçüncü bölümde edebi eserlerdeki karakter özellikleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu kısmın temel amacı, ulusal karakterin oluşumuna etki eden değerleri açıklarken, farklı kültürlerdeki ulusal varoluş ve davranışın kendine özgü özelliklerini ortaya koymaktır. Edebi eserlerde yer alan leksik birimler, frazeologizmler, atasözleri ve deyimler, belirli bir ulusun kültürünü, tarihini ve düşünce biçimini belirleyen önemli göstergelerdir. Bu birimler aracılığıyla ulusun kendine özgü zihniyeti, gelenekleri ve ahlaki değerleri belirginleşmektedir.

Cinsiyet özellikleri açısından karakterin şekillenmesinde etkili olan faktörler; erkekler ve kadınlara ait roller, bunların toplum ve aile içindeki işlevleri ile karşılıklı ilişkileridir. Edebi eserlerde bu unsurlar yer almakta; karakterlerin tutum ve davranışları aracılığıyla ulusal dünya görüşü ve cinsiyet kalıpları kapsamlı biçimde incelenmektedir. Araştırmacı, Kazak ve İngiliz edebiyatlarında cinsiyet karakter farklılıklarını dikkate alarak, ulusal kültür ve tarihsel bağlam çerçevesinde edebi betimlemeleri incelemektedir. Verilen örnekler aracılığıyla karakterin biçimi, oluşumunda kültürel etkileşimin rolü ve iki toplumun ulusal özellikleri ile gelenekleri arasındaki farklar ayrıntılı biçimde karşılaştırılmıştır. Bu bölüm sayesinde okuyucu, karakterin edebi eserlerdeki görünümünü, kültürel bağlamda nasıl geliştiğini ve tarihsel-sosyal faktörlerle olan bağlantılarını derinlemesine kavrayabilmektedir.

Yukarıda belirtilen hususlar doğrultusunda, araştırmacının konusuna hâkim olduğu, çalışmasını bilimsel titizlik ve sistematik bir yaklaşımla yürüttüğü görülmektedir. Bota Halım'ın "8D02307 – Kazak Filolojisi" eğitim programı kapsamında Felsefe Doktoru (PhD) unvanını almak için sunduğu "Karakter" kavramının leksik-frazeolojik özellikleri (Kazak ve İngiliz dili üzerine) başlıklı tezinin amacına ulaştığı ve eksiksiz biçimde tamamlandığı sonucuna varılmıştır.

Yurtdışı danışmanı olarak savunabilir diye düşünmekteyim.

Yurtdışı danışmanı
T.C. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Yabancı Diller Yüksekokulu Müdürü
Doç. Dr. Aydan Irgatoğlu

Халым Ботаның «8D02307 – Қазақ филологиясы» білім беру бағдарламасы бойынша Философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынған **«Мінез» концептісінің лексика-фразеологиялық сипаты (қазақ-ағылшын тілдері бойынша)** атты диссертациялық жұмысына берілген шетелдік кеңесшінің

ПІКІРІ

Халым Ботаның «Мінез» концептісінің лексика-фразеологиялық сипаты (қазақ-ағылшын тілдері бойынша) тақырыбында ұсынылған докторлық диссертациясы туыстығы жоқ екі тілдегі «мінез» ұғымын сипаттайтын лексика-фразеологизмдерді зерттеу мақсатын ұстанып, жаңа бағыттарды, туыс емес екі халық тілдері арасындағы салғастырмалы талдаудың жандануын және екі халықтың ұлттық мінез ерекшеліктерін, айырмашылықтары мен ұқсастықтарын қарастырғандығымен өзекті.

Зерттеу жұмысының бірінші тарауында «мінез» концептісіне философиялық, антропологиялық, мәдениеттанымдық, психологиялық және педагогикалық ерекшеліктері жағынан ғылыми теориялық талдау жүргізілген. «Мінез» ұғымын зерттеген ежелгі ғасырдағы ғұламалардың, сонымен қатар қазіргі кезеңге дейінгі зерттеушілердің еңбектеріне көп тоқталған. Бұл жұмыстың теориялық негізінің нақты екенін байқатады. Зерттеуші бұл тараушада «мінез» ұғымының әр адамға тән екендігін, оған қоғамдағы қоршаған ортаның ықпалының зор екендігін, мінездегі ерекшеліктердің белгілі бір адамның ұлтына, діліне, діни наным-сеніміне, адамгершілік қасиеттеріне, ішкі күйі мен сезіміне, эмотивтілігіне, өзгелерге деген көзқарасына қатысты қалыптасатынын ғылыми дерекқорларға сүйене отырып саралап, аталмыш күрделі ұғымның психологиялық табиғатын ашып көрсетеді. Көптеген зерттеу жұмыстарына шолу жасай отыра, адам мінезі бір әлеуметтік ортада өмір сүретін адамдар өмірінің жағдайларына, олардың туа біткен және өмір сүру үдерісінде қалыптасып, дамыған ортақ қасиеттерге, мінез-құлық белгілерінің белсенді көрінісіне сай қалыптасады деген философиялық ой тұжырымдалған.

Жұмыстың екінші тарауы қазақ және ағылшын тілдеріндегі мінезге қатысты лексика-фразеологизмдерді өз ішінен жағымды, жағымсыз және зоонимді компонентті деп топтастырып, нақты мысалдар келтіріп, лингвистикалық әрі семантикалық мағынасына ғылыми сараптама жасайды, талдау жүргізеді. Келтірілген тілдік бірліктер адамның әртүрлі жағдайдағы эмоциясына, өзге адамдарға деген қарым-қатынасына, өзіне деген көзқарасына, адамның сырт келбеті мен іс-әрекетіне, сөзіне сай деп топтастырылған. Соның негізінде адам мінезінің түрлі сипаттары мен ерекшеліктері ашыла түседі.

Үшінші тарауда көркем әдебиеттегі мінездің ерекшеліктері айқындалады. Тараудың негізгі ойы ұлт мінезінің қалыптасуына негіз болатын құндылықтарды ашып көрсетуге бағытталған. Ұлт мәдениетінің қай түрінде болмасын сол ұлттың бүкіл таным-болмысы мен тұрмыс-тіршілік суреті

сақталған. Белгілі бір ұлттың тарихынан, мәдениетінен, таным болмысынан, тұрмыс-тіршілігінен хабардар ететін тілдік бірліктерге ең алдымен тілдегі лексемалар, фразеологизмдер, мақал-мәтелдер, нақыл сөздер жатады. Себебі бұл тілдік бірліктер белгілі бір ұлттың өзге ұлттардан менталдық айырмашылығын көрсететін, салт-дәстүр ерекшеліктерін білдіретін ұлттық өмір көріністерінің айнасы болып табылады. Жұмыстың бұл тарауында мінездің гендерлік ерекшеліктерінің көрінісін көркем әдебиеттегі мысалдар негізінде анықтаған. Мінез түрлерінің гендерлік ерекшеліктерінің пайда болуына тікелей ұлттық дүниетаным пайда болғанынан бастап әйел мен ерлерге қойылатын талаптар, ұстанымдар, қағидалар, олардың тұрмыстағы және қызметтегі рөлі, сондай-ақ әйелдер мен ерлердің өзара қарым-қатынасы тікелей әсер ететін факторлар. Сондықтан қазақ ұлтына және ағылшын ұлтына тән мінез сипаттарындағы гендерлік ерекшеліктер аталған халықтардың ұлттық ұстанымдары мен тарихи кезеңдерде қалыптасқан салттар мен әдеттерге сай анықталады деген тұжырым жасалған. Зерттеуші мұндай ерекшеліктерді анықтауда сол ұлттың көркем шығарма мәтіндерін негізгі материал көзі ретінде қолданған.

Қорыта айтқанда докторант зерттеу тақырыбын толық игеріп, қызығушылықпен зерттеу жүргізді деп есептеймін. Жоғарыда айтқандарды ескере келе Халым Ботаның «8D02307 – Қазақ филологиясы» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған **«Мінез» концептісінің лексика-фразеологиялық сипаты (қазақ-ағылшын тілдері бойынша)** атты диссертациясы мақсатына жеткен және толық аяқталған жұмыс деп бағалаймын.

Құрметпен,
Түркия Республикасы, Анкара қаласы
Қажы Байрам Вели университеті
Шетел тілдерін оқыту институтының директоры
қауымдастырылған профессор **Айдан Иргатоглу**

/ қолы бар /

/ мөрі бар /